

Yttrande av Umeå kommun avseende betänkandet Motståndskraft i samhällsviktiga tjänster (SOU 2024:64)

Sammanfattning

Umeå kommun är positiva till det nya lagförslag och de lagändringar som görs gällande i slutbetänkandet. Det är däremot svårt att besvara remissen utifrån att Umeå kommun i förväg inte vet i vilka delar av sin verksamhet tillsynsmyndigheten kommer bedöma som kritisk. Utifrån den sektorindelning som föreslås ingår flertalet kommunala verksamheter som i vissa fall återfinns i mindre utsträckning, eller inte alls, hos det privata. Ett antagande inför besvarandet är därför att Umeå kommun kommer att pekats ut som kritisk verksamhetsutövare i flera sektorer.

Umeå kommun välkomnar det förtydligande lagen om motståndskraft i samhällsviktiga tjänster utgör rörande kommunalt säkerhetsarbete. Förslaget skulle med fördel kunna vara mer detaljerat och ställa högre krav på systematik när det kommer till hur riskbedömningen ska genomföras.

Den föreslagna lagen ger kommunen även verktyg att hantera personalsäkerheten genom bakgrundskontroller. Det skall anmärkas att detta utgör ett tydligt integritetsintrång i de anställdas privatliv, men ger även kommunen viktiga verktyg i att stävja viss hotande verksamhet.

Utifrån erfarenheter från tillsyn av säkerhetsskyddsarbetet och uppföljning av lagen (2006:544) om kommuner och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH) förespråkar Umeå kommun ett tydligare fokus på systematik och mindre fokus på beslutandet av enskilda planer och analyser.

Riskbedömningar

Ur det kommunala perspektivet liknar förslaget om riskbedömningar det nuvarande kravet på risk- och sårbarhetsanalyser (RSA). Det saknas i utredningen en diskussion om hur RSA-arbetet påverkas utifrån den föreslagna lagstiftningen. Eftersom verksamhetsutövare skall rapportera in riskbedömningar enligt den föreslagna lagen bör det ställas krav att samma riskbedömning samordnas med det krav som finns i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) föreskrifter om kommuners risk- och sårbarhetsanalyser samt liknande föreskrifter för regioner och myndigheter.

Det förslås att riskbedömningen skall uppdateras minst vart fjärde år. Samma upplägg som gäller i nuvarande reglering av RSA-arbetet. Att reglera en uppdateringsfrekvens till fyra år, eller två år som i säkerhetsskyddslagen, leder av erfarenheter att verksamhetsutövare skjuter upp utförandet av analyserna. Detta leder i sin tur till brister i riskbedömningarna då verksamheten påbörjar arbetet alldeles för sent och i vissa fall helt missar att uppdatera analyserna i tid. Detta har skett i flertalet fall när det kommer till kravet på säkerhetsskyddsanalys och ett antagande är därför att ett fyraårs-krav kommer leda till samma beteende hos verksamheterna i dessa nya riskbedömningar. Ställ krav, likt utredningen om kommuner och regioners grundläggande beredskap (SOU 2024:65), på systematik hos verksamhetsutövaren och att verksamhetsutövaren kan uppvisa vid tillsyn att denne har ett arbetssätt som leder till det resultat som skall rapporteras.

Samma resonemang går att överföra på beskrivningen för hur riskbedömningen skall genomföras. Att redogöra för alla relevanta risker som kan leda till en incident är i de flesta verksamheters fall ett mycket svårt mål att nå, inte minst på 9 månader från man har blivit delgiven att man utgör en kritisk verksamhet. Det finns såklart befintliga riskbedömningar att falla tillbaka på i vissa fall, men dessa har inte sällan gjort i ett annat syfte än det allriskperspektiv lagen hänvisar. Här skulle kravet kunna vara att verksamhetsutövaren bedriver det systematiska arbete som krävs för en sådan typ av rapportering i stället för att kravställa resultatet.

Även ur ett tillsynsperspektiv är kravet på systematik att föredra framför subjektiva bedömningar om hur verksamheten ska tolka "*nödvändigt, ändamålsenligt* eller *tillfredsställande*". Erfarenheterna från tillsyn på säkerhetsskyddsområdet visar att det tydligt saknas kunskap, inte minst hos verksamhetsutövarna själva, utan också hos tillsynsmyndigheten när det kommer till hur säkerhetsarbete bör tillämpas i olika verksamheter, mer specifikt de politiskt styrda. För att undvika en långsam praxisuppbyggnad skulle kravet på systematik kunna leda till att verksamheter tar sig ann uppgifter på ett effektivare sätt.

Utredningen menar att kravet på systematik framgår genom de föreslagna bestämmelserna om krav på riskbedömningar, att vidta åtgärder för motståndskraft och att upprätta en plan för motståndskraft. Denna typ av reglering gör snarare anspråk på den typ av reglering som uppstod i de överenskommelser som slöts mellan MSB och Sveriges kommuner och regioner (SKR) i frågan om LEH. Att ställa krav på enskilda planer har historiskt sett lett till en obegriplig uppföljning där innehållet och effekten av planen har helt förbisetts till förmån för att planen ska existera i någon form. Inte heller har verksamhetsutövarna insett behovet av att systematiskt jobba med frågan i de fall där enskilda planer och vidtagande av stärkande åtgärder utgjort grundregleringen.

Bakgrundskontroller

Umeå kommun bedömer att bakgrundskontroller som verktyg är en viktig personalsäkerhetsåtgärd sett ur flera perspektiv. Inte minst mot bakgrund av den ökade förekomsten av infiltration av organiserad brottslighet i samhällsviktiga verksamheter. Det integritetsintrång som bakgrundskontroller utgör skall dock inte underskattas. Det finns en risk vid införandet av lagen att kontroller av redan anställda kan i värsta fall leda till problem, då nyckelpersoner inom kritisk verksamhet kanske måste omplaceras.

Med vänlig hälsning

Hans Lindberg
Kommunstyrelsens ordförande